ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМ ИННОВАЦИОН КЛАСТЕР ЁНДАШУВИДА МАКТАБ-ЛАБОРАТОРИЯ ТАЖРИБАСИНИНГ ТАРМОҚЛАРАРО ЎЗАРО ҲАМКОРЛИГИ АСОС СИФАТИДА

Т. С. Ачилов
Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти доценти

Ш. М. Жўраев
Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада педагогик таълим инновацион кластер ёндашувида мактаб-лаборатория тажрибасининг тармоқлараро ўзаро ҳамкорлиги асос сифатида кўрсатилган. Шунингдек, жисмоний маданият таълим йўналиши ва умумий ўрта таълим мактаблари ўртасида нафақат ўқитишга қаратилган педагогик таълим инновацион кластерини шакллантириш ва ривожлантириш, балки минтақанинг келажакдаги профессионал кадрларга бўлган эҳтиёжлари нуқтаи назаридан талабалар ҳамда ўқувчиларнинг илмий ва ижодий салоҳиятини ривожлантиришга қаратилган.

Калит сўзлар: педагогик таълим инновацион кластер, мактаб-лаборатория, инновацион фаолият, тармоқлараро ўзаро ҳамкорлик, минтақа, модель, жисмоний маданият таълим йўналиши, тажриба, компетентлик, спорт, массрепродуктив, траектория.

PEDAGOGICAL EDUCATION IN THE INNOVATIVE CLUSTER APPROACH BETWEEN INDUSTRIAL COOPERATION OF SCHOOL-LABORATORY EXPERIENCE AS A BASIS

T. S. Achilov
Associate Professor of Chirchik State Pedagogical Institute of Tashkent region

S. M. Jo'raev
Teacher of Chirchik State Pedagogical Institute of Tashkent region

ABSTRACT

This article presents the interdisciplinary interaction of school-laboratory experience in an innovative cluster approach to teacher education. As well, physical education is directed on formation and development of innovation cluster of pedagogical education, aimed at training both in education and among schools in General, but also tailored to the needs of the region's future professional workforce, the development of scientific and creative potential of pupils and students.

Keywords: pedagogical educational innovation cluster, school-laboratory, innovation activity, inter-industry cooperation, region, model, educational direction of physical culture, experience, competence, sport, massreproductive, trajectory.

КИРИШ

Муаммони умумий шаклда баён этиш ва унинг муҳим илмий-амалий вазифалар билан боғлиқлиги. Мамлакатимизда таълим-тарбия тизимини янги босқичга кўтариш, педагог кадрлар тайёрлаш сифатини илғор халқаро стандартлар асосида такомиллаштириш ва олий педагогик таълим билан қамров даражасини ошириш борасида изчил чора-тадбирлар амалга ошириб келинмоқда. Таълимда педагог - ўзининг ижодкорлиги, фаоллиги, индивидуаллиги, танқидий фикрлаши, касбий педагогик компетентлиги, яъни компетентликлар мажмуи ҳамда инновацион таълим технологияларини жорий этиш орқали педагогик маҳорат даражасини доимий равишда ривожлантириб боришга интилиши билан ажралиб туради. Касбий маҳоратга эга бўлиш учун педагогик йўналиш, касбий жиҳатдан аҳамиятли шахсий сифатлар, асосий педагогик қобилиятлар, касбий компетентлик, узлуксиз ўз-ўзини такомиллаштириш, малака ошириш, педагогик ижодкорлик ва инновациялар зарур. Кластер сиёсати минтақавий иқтисодий ривожланиш стратегиясининг асоси бўлиб хизмат қилади ва таълим тизимига нисбатан кластерни минтақа эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда ўқитиш масаласини ҳал қилиш учун профессионал кучларни синтез қилувчи инновация маркази сифатида кўрсатиш мумкин. Таълим тизимининг сифат ва мазмун компонентлари масалалари унинг стратегияларини амалга оширишга кластер ёндашувни бошлаб беради. Бундай ёндашув доирасида тизимли равишда унинг таркибий қисми бўлган ҳар бир таълим субъекти самарадорлигини таъминлаш, ижтимоий ҳамкорлик, рақобатбардошликни янгилаш ҳамда таълим сифатини ошириш имкониятлари яратилган. Ҳар бир минтақа кластер сиёсатини амалга ошириш учун маълум имкониятларга эга, лекин унинг муваффақияти кўп жиҳатдан ҳар хил турдаги илмий-маърифий йўналишдаги муассасаларни кластерлаш жараёнига жалб қилиш билан белгиланади. Назарияни амалиёт билан боғлаш принципини амалга ошириш доирасида бу ҳамкорлик маълум даражада амалга оширилмоқда, лекин таълим амалиётини таҳлил қилиш бизга бир қатор муаммоларни аниқлаш имконини берди.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Педагогик таълим инновацион кластерни ташкил этишнинг афзалликлари “турли даражадаги таълимнинг узлуксизлигини, талабаларнинг келажакдаги касбий фаолияти ва минтақавий эҳтиёжларни ҳисобга олган ҳолда индивидуал ривожланиш траекторияларини ишлаб чиқиш қобилиятини таъминлаш билан боғлиқ”.

Кластер минтақавий таълим янгилик маркази сифатида унга киритилган ҳар бир таълим шахснинг самарадорлигини таъминлаш имконини беради ва у ижтимоий ҳамкорликни ривожлантириш, таълим сифатини яхшилаш ва таълим муассасаси рақобатбардошлигига ҳисса қўшади.

Ҳозирги кунда интегратив хусусиятга эга бўлган касбий-ривожлантирувчи таълим концепцияси жуда долзарбдир. Бўлажак ўқитувчи нафақат касбий махсус вазифаларни бажаришнинг оператив тажрибасини, балки ўқув йиллари давомида ижтимоий ва амалий тажрибани ҳам қўлга киритиши лозим. Унга таълим муассасасининг амалиёт ва корпоратив муҳитига муваффақиятли интеграциялашуви ва ижтимоий – ишлаб чиқариш мослашувини сонлаштиришга ёрдам беради. Таълимни амалиёт билан бирлаштириш ғояси ўқитувчи тайёрлаш учун асос бўлиши керак. Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда, олий педагогик таълим ва мактаб амалиётини интеграциялаш биз томонимиздан талабанинг касбий педагогик фаолиятга тайёргарлигини ривожлантиришга қаратилган назария ва амалиётни бирлаштириш жараёни сифатида қаралади. Таълим мураккаб тизим бўлиб, унда кўплаб мустақил тўлдирувчи ва ўзаро боғлиқ қисмлар мавжуд. Ҳар қандай тизим фақат тескари алоқа мавжуд бўлса, самарали ишлайди. Шунинг учун мактаб ва институт ҳамкорлик шаклларини ривожлантиришни ўрганиши керак. Бундай ҳамкорликни амалга ошириш учун таълим жараёнини ташкил этишда кластер моделидан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Педагогик таълим инновацион кластер - бу шартномалар асосида ўзаро ҳамкорлик қилувчи ва таълим мутахассисларини тайёрлаш бўйича илмий, ўқув ва инновацион мақсадларни амалга оширишда иштирок этувчи жуғрофик маҳаллийлаштирилган ташкилотлар гуруҳидир.

НАТИЖАЛАР

Шуни таъкидлаш керакки, ҳозирги кунда кластер тушунчасига бир қанча таърифлар берилган. Маълум бўлган барча таърифларни таҳлил қиладиган бўлсак, бу тушунчанинг иккита фундаментал хусусиятини ажратиб кўрсатишимиз мумкин. Биринчидан, кластердаги таълим муассасалар вертикал ва горизонтал бўлган уланишлар билан боғлиқ бўлиши керак ва бу алоқаларнинг аксарияти таълим муассасалар учун фойда келтирадиган ижтимоий муносабатларни ўз ичига олади. Иккинчидан, кластерлар ўзаро боғланган жуғрофик жиҳатдан яқин таълим муассасалари гуруҳларининг афзалликларини шакллантириш ва ривожлантиришга ёрдам беради.

Кластерда олий таълимнинг ўрни муҳимлигини ҳисобга олиб, бу турдаги кластерни таълим-тарбия ва ҳамкорлик муносабатлари билан ўзаро боғланган таълим муассасалари мажмуи бўлган педагогик таълим инновацион кластери сифатида ажратиб кўрсатишимиз мумкин.

Педагогик таълим кластерининг асосий вазифаларига қуйидагилар киради:

соҳа талабига ўз вақтида жавоб берадиган самарали таълим хизматлари соҳасини яратиш; инновацион таълим технологияларини такомиллаштириш, касбга йўналтиришни ташкил этиш; ҳамкорликка оид меъёрий-ҳуқуқий хужжатларнинг ишлаб чиқилишини таъминлаш; умумий ўрта таълим ва бакалавриат/магистратура таълим йўналишлари бўйича ўқув фаолиятини биргаликда лойиҳалаш.

Педагогик таълим инновацион кластерининг муҳим фарқловчи хусусиятлари: бўлажак педагог кадрларни шакллантириш учун шарт-шароитлар яратиш; таълимни ишлаб чиқариш билан интеграциялаш; ўқитувчилик касбининг нуфузини кўтариш.

Педагогик таълим инновацион кластерини амалга оширишнинг энг асосий шарти ва шакли сифатида “Мактаб-лаборатория” инновацион тажриба майдончаларини олиш мумкин.

Педагогик таълим инновацион кластери ТВЧДПИ “Жисмоний маданият” таълим йўналишининг стратегик тадқиқот йўналиши бўлиб, “Мактаб-лаборатория” унинг ядроси – амалиётга татбиқ этиш шакли ҳисобланади. “Мактаб-лаборатория”лар илмий-педагогик инновацион лойиҳаларни яратиш ва тажриба-синовдан ўтказиш билан боғлиқ муҳим вазифаларни бажаради.

Бугунги кунда Тошкент вилоятининг Чирчиқ шаҳридаги умумий ўрта таълим мактабларида худди шундай 4 та “Мактаб-лаборатория” инновацион тажриба майдончалари ташкил этилган. Бу борадаги ишларни тизимли ва муайян режа асосида олиб бориш мақсадида “Жисмоний маданият” таълим йўналиши ва Чирчиқ шаҳар халқ таълими бўлимининг умумий ўрта таълим мактаблари ўртасида ҳамкорлик шартномалари ҳамда чора-тадбирлар режаси ишлаб чиқилган.

“Мактаб-лаборатория” инновацион тажриба майдончаларининг мақсади узлуксиз таълим жараёнида таълим турлари ўртасидаги илмий, услубий ва таълим воситаларини ривожлантириш, педагогик таълим инновацион кластерини амалиётга татбиқ этиш билан боғлиқ илмий-педагогик лойиҳаларни тажриба-синовдан ўтказишдан иборат.

Бундан ташқари, мактабда янги таълим стандартларининг жорий этилиши эндигина педагогик фаолиятини бошлаган ўқитувчиларнинг касбий

мослашишида қўшимча қийинчиликлар туғдиради. Бу ҳолатдан чиқиш йўли, “Мактаб-лаборатория” доирасида ёш ўқитувчиларнинг касбий мослашувини педагогик-психологик жиҳатдан қўллаб-қувватлашимиз мумкин. Жисмоний маданият таълим йўналиши битирувчиларини қўллаб-қувватлаш ва уларга битиргандан кейинги дастлабки уч-беш йил мобайнида методик ёрдам кўрсатишдан иборат. Кластернинг бу иш соҳаси ёш ўқитувчининг ўз касбий фаолиятини моделлаштира оладиган даражада ДТС талабларини ҳисобга олган ҳолда касбий билим, кўникма ва малакасини оширишга кўмаклашувчи чора-тадбирлар мажмуини ўз ичига олади.

Ушбу лойиҳа педагогик таълимни модернизациялаш шароитида ўқитувчиларнинг узлуксиз таълим тизимида асосий ўринлардан бири бўлиб, педагогик таълим инновацион кластери учун устувор йўналиш ҳисобланади.

Педагогик таълим инновацион кластер моделлари жисмоний маданият таълим йўналиши битирувчиларини тайёрлаш сифатини ошириш мақсадида ҳамкорликни ривожлантиришнинг мақсадли жараёнининг аниқ тақдим этишга имкон берувчи ташкилий, бошқарув, технологик ва мазмун даражаларини ўз ичига олган яхлит таълимдир.

МУҲОКАМА

Педагогик таълим инновацион кластер тузиш мақсадлари:

- бўлажак ўқитувчиларни тайёрлаш сифатини ошириш;
- ҳудуддаги олий таълим муассасаси ва мактабларнинг турли фаолиятларини ривожлантиришнинг инновацион хусусиятини таъминлаш;
- таълим ва фан интеграцияси.

“Жисмоний маданият” таълим йўналишининг “Мактаб-лаборатория” инновацион тажриба майдончалари асосида ўзаро ҳамкорликнинг қуйидаги моделларини амалга оширди:

1. Информацион-англаш ижтимоий фаолияти. Ушбу модел доирасида ташкилий хизматлар амалга оширилди: спорт тўгараклари, мастер-класслар, маърузалар, илмий-амалий анжуманлар, консултациялар, экскурсиялар ташкил этилмоқда.

2. Муаммоли-таҳлилий ёки мунозарали фаолият, унга тайёргарлик кўриш, анкета ва сўровномалар, тренинглар, маҳорат дарслари, муаммоли семинарлар, давра суҳбатлари, илмий-тадқиқот ва лойиҳа ишлари ўтказилмоқда.

3. Ижтимоий-ролли моделига ўрта мактаб ўқувчиларининг касбий тайёргарлигига йўналтирилган ижтимоий тадбирлар (танловлар, олимпиадалар,

конференциялар, лойиҳа фаолияти, ёш спортчи мактаби ва бошқалар киради) ташкил этилмоқда.

4. Спорт фаолияти синфдан ташқари ишларнинг турли шаклларига қаратилади.

Ўзаро ҳамкорликнинг асосий йўналишлари қуйидагилардан иборат:

- ўқув-услубий ўзаро ҳамкорлик;
- илмий-услубий ўзаро ҳамкорлик;
- ўқитувчиларнинг касбий билим, кўникма ва малакаларини ривожлантириш курсларини ташкил этиш;

Таълим муассасасининг кластер шакли замонавий касбий компетенцияга эга бўлган юқори малакали кадрларни тайёрлашга олиб келади.

Шартли равишда қуйидаги блокларни “Мактаб-лаборатория” тажриба майдончаси доирасида белгилаш мумкин:

1. Бошланғич таълим ўқитувчилари учун тадбирлар цикли.
2. Ўрта ва юқори синф ўқитувчилари учун тадбирлар цикли.
3. Синфдан ташқари таълим ўқитувчилари учун тадбирлар цикли.
4. Мактабларнинг етакчи фан ўқитувчилари ва жисмоний маданият таълим йўналишининг профессор-ўқитувчиларининг очиқ дарслари.
5. Жисмоний тарбиянинг долзарб масалаларини ҳал этиш.

Ўқитувчининг касбий билим, кўникма ва малакасини ошириш қанчалик муваффақиятли бўлса, касбий фаолиятда ўз-ўзини англаш имкониятлари шунчалик кенг бўлади.

Базавий спорт майдончаларида спорт турлари бўйича мусобақалар, илмий-тадқиқот конференциялар, илмий лабораториялар, мактаб ва жисмоний маданият таълим йўналиши профессор-ўқитувчилар, талабалар ҳамда ўқувчилар учун қўшма семинарларни ташкил этиш ва ўтказиш педагогик таълим инновацион кластери муҳитини яратишга имкон беради.

Тадқиқот хулосалари ва бу соҳада кейинги тадқиқот истиқболлари.

Бизнинг фикримизча, педагогик таълим инновацион кластерни жисмоний маданият таълим йўналиши ва мактабларни ҳамкорлик қилиш воситаси сифатида амалга ошириш муҳимдир:

- “мактаб-институт-мактаб” моделидаги ишларни такомиллаштириш, жисмоний маданият таълим йўналиши орқали иштирокчилар сонини кенгайтириш ва кластер ичидаги ўзаро ҳамкорлик шаклларини диверсификация қилиш;
- ёш ўқитувчиларни қўллаб-қувватлаш ва уларга методик ёрдам кўрсатиш;

- жисмоний маданият таълим йўналиши талабаларини муваффақиятли касбий фаолиятга тайёрлаш ва педагогик амалиёт даврида дарс беришлари учун барча зарурий шарт-шароитлар яратиш;

- жисмоний маданият таълим йўналиши талабаларининг ижодий салоҳиятини ривожлантириш орқали уларнинг касбий билим, кўникма ва малакасини оширишни таъминлаш;

- жисмоний маданият таълим йўналиши ва мактаблар ўртасида ўзаро ҳурмат ва ҳамкорлик тамойиллари асосида алоқалар ўрнатиш;

- жисмоний маданият таълим йўналиши доирасида талабаларнинг ўз-ўзини бошқарувини ривожлантириш;

- талабаларни ижтимоий аҳамиятга молик лойиҳаларни амалга оширишга жалб қилиш;

- жисмоний маданият таълим йўналиши талабаларининг фаол фуқаролик позициясини шакллантириш.

ХУЛОСА

Кластер ёндашув, инновацион ёндашувларни аниқлаш, ўрта таълим муассасалари билан ўзаро инновацион шаклларини ва педагогик таълим муҳитини ривожлантириш, ҳудудий муаммоларни ҳал қилиш ҳамда реал шарт-шароитлар яратиш имконини беради. Кластер ёндашувининг моҳияти ва амалий татбиқини тушуниш таълим тизимини ривожлантириш учун инновацион ресурслар ва имкониятларни аниқлаш, унинг сифати ва рақобатбардошлигини ошириш учун зарур шарт-шароитларни яратади: уюшган ҳамкорлик кластернинг барча субъектларининг рақобатбардошлигини оширувчи амалиётга йўналтирилган таълим муҳитини яратишга имкон беради; юқори малакали мутахассисларни оптимал вақтда тайёрлашни таъминлайди; касбий ўз-ўзини англашнинг индивидуал таълим траекторияларини ишлаб чиқишга имкон яратади.

Педагогик таълим инновацион кластерини ташкил этиш замонавий ўқитувчи касбий тайёргарлигининг энг муҳим вазифаси - мутахассисларни массрепродуктив ишлаб чиқаришдан уларнинг индивидуал ва ижодий тайёргарлигига ўтиш, ўқитувчининг ижодий рақобатдош шахсини шакллантиришга ҳам ечим топади. Кластерда касбий тайёргарликнинг ўзгарувчанлиги, янги истиқболли мутахассисликларни кашф этиш, янги фанларни, инновацион таълим технологияларини жорий этиш масаласини ҳал қилиш мумкин бўлади.

REFERENCES

1. Achilov, T., & Zufarov, T. (2019). Improvement Of Combined Actions Of Greco-Roman Style Wrestlers Taking Into Account The Specifics Of Competitive Activity. International Journal of Advanced Science and Technology, 29(12), 1913-1917.
2. Choriyev, I. (2019). Efficiency Of The Model Of Formation And Development Of Readiness For Pedagogical Design In The Conditions Of Information And Communication Technologies. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 7(12), 624-629.
3. Karaev, V. S. (2020). Competence And Competent: Different Approaches And Interpretations. International Journal for Innovative Engineering and Management Research, 9(9), 202-206.
4. Mamatkulov, R. S., Khudoyberganov, J. S., Yusupbaeva, A. S., & Umaralieva, D. U. (2020). Features of formation of readiness of future teachers for innovative activity by means of information technologies. International Journal for Advanced Research in Science & Technology, 10(06), 1-3.
5. Атабеков, Ф. У., Худойберганов, Ж. С., & Шукурллаев, Ж. М. (2020). Жисмоний тарбия дарсларида волейбол спорт турини ургатишда харакатли уйинлардан фойдаланиш. Малака ошириш тизимида спорт буйича мутахассисларнинг касбий компетентлиги механизмини такомиллаштириш: муаммолар ва ечимлар, 212-214. 2.
6. Ачилов, Т. С. (2020). Оздоровительный бег, принципы самостоятельной тренировки. Maktab va hayot, 4(152), 43-44.
7. Караев, В. (2020). Физкультурно-спортивная деятельность как средство оптимизации подготовки профессионально-педагогических кадров. ACTA NUUz, 1(4), 79-81. 11.
8. Караев, В. Ш. (2020). Педагогические условия как фактор повышения профессиональной компетентности педагога физической культуры. Проблемы современной науки и образования, 6(151), 55-58.
9. Караев, В. Ш. (2020). Развитие профессиональной компетенции тренера в образовательном пространстве повышение квалификации. The World Of Science And Innovation, 1(1), 236-241.
10. Musurmanov, P., & Shermatov, M. (2020). Innovative Approaches To Developmant Of The Professional Competence Of Future Teachers. A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal, 1(1), 557-560
11. Зокиров, У. М. (2020). Эркин курашчиларнинг умумий ва махсус жисмоний тайёргарликларини такомиллаштириш усуллари. Academic Research in Educational Sciences, 1 (2), 306-314

12. Хабибуллаев, С. Х., & Зуфаров, Т. У. (2020). Профилактика заболеваний средствами физической культуры. Academic Research in Educational Sciences, 1 (2), 315-324
13. Хонкелдиев, Ш. Х., Закиров, У., & Меликузиев, А. А. (2020). Эффективность разработанной методики повышения физической подготовленности юных борцов вольного стиля. Наука сегодня вызовы и решения, 1(1), 114-115
14. Нурматов, Ф. (2019). Пути преодоления стресса спортсменами в спортивной соревновательной деятельности. ACTA NUUz, 1(2), 36-39.
15. Нурматов, Ф. А. (2020). Использование средств профессионально-прикладной физической культуры для улучшения уровня подготовки студентов вузов. Мугаллим, 2(1), 165-169.
16. Султанов, А. И., & Исламбоев, С. А. (2020). Вариативность физической подготовки дзюдоистов на этапе углубленной специализации. Вестник науки и образования, 10(88), 82-85.
17. Abdulaxatov, A. R., & Sultonov, A. I. (2020). Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy-madaniy munosabatlarni shakllantirish (kurash misolida). Maktab va hayot, 3(151), 20-21.
18. Чориев, И. Р., & Караев, В. Ш. (2020). Педагогическое проектирование физкультурно-спортивной деятельности будущих специалистов. Academic Research in Educational Sciences, 1 (2), 333-341.
19. Шукурллаев, Ж. М. (2020). Ўқувчи-ёшларни волейбол спорт турига танлаб олишнинг методик хусусиятлари. Academic Research in Educational Sciences, 1 (2), 342-348.
20. Shukrullayev, J. M. (2019). 7-14 yoshli maktab o'quvchilarini voleybol sport turiga tanlab olishning metodik xususiyatlari. Мугаллим, 2(1), 153-156.
21. Shermatov, M. (2020). Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashda innovatsion yondashuvlar. Xalq ta'limi, 1(3), 78-83
22. Musurmanov, P., & Shermatov, M. (2020). Innovative Approaches To Developmant Of The Professional Competence Of Future Teachers. A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal, 1(1), 557-560
23. Akhatov, L.K., Rasulov, A.N., Mirzorakhimov, O.K., Sharipov, M.L., & Ibrokhimov, F.A. (2020). The Outlookings of Religious and Sufism in Teaching of Abdurakhman Jami. Journal of Critical Reviews, 7(17), 112-116